

TRADICIJA, ARITKULACIJA I ULOGA DRŽAVNIH ORGANA I USTANOVA KULTURE U OSTVARIVANJU PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE

*mr Ljiljana Rudić-Dimić
šef odseka za autorsko i srodna prava
Zavod za intelektualnu svojinu, Beograd
ljrudic@verat.net u ljrudic@yupat.sv.gov.yu*

Uvod

Kada govorimo o pravima intelektualne svojine fundamentalno je da lociramo mesto, značaj, probleme i trenutak u kome se nalazi intelektualna svojina u Srbiji i Crnoj Gori, istorijski milje, tok svetskih zbivanja, međunarodne konvencije i ugovore u ovoj oblasti, a posebno probleme sa kojima se sreću prava intelektualne svojine u svom ostvarivanju i artikulaciji. Kada nadalje govorimo o problemima, posebno akcentiram fenomene piratstva i krivotvorenja, kao i nelojalne konkurencije. Ovi problemi postoje u svim zemljama sveta, nezavisno od njenog ekonomskog rejtinga, ali je potrebno, jednom širom akcijom da isti pojavni oblici kod nas budu svedeni na razumni i kontrolisani uzorak.

Ilustracije radi, u našoj pravničkoj, medijskoj i široj javnosti već gotovo jednu deceniju koristi se pogrešan termin «*piraterija*» u smislu neovlašćenog korišćenja autorskih dela i predmeta srodnih prava, dok je zapravo prava reči «*piratstvo*» koja vodi poreklo od anglosaksonske reči «*piracy*» (kod nas odomaćena reč piraterija literarno označava promenu na nivo tla.) Ista ilustracija dalje slikovito govori o inertnosti i neupućenosti javnog mnjenja, medija i odsustvo novinarske specijalizacije u ovoj oblasti, u našem okruženju.

Svetska organizacija za intelektualnu svojinu – WIPO, identitet IPRa

Pojam «*prava intelektualne svojine*» zvanično je ustanovljen na osnivačkoj sednici *Svetske organizacije za intelektualnu svojinu WIPO*, u Stokholmu (Švedska) 1967. godine, kada su «*klasična*» prava industrijske svojine proširena ravnopravim uvrštavanjem autorskog i srodnih prava.

Po definiciji WIPOa :

Intelektualnu svojinu čini skup prava koja se odnose na književna, umetnička i naučna dela, interpretacije umetnika izvođača, prava organizacija za prenos, pronalaskes kao rezultat inventivnog napora, naučna otkrića, industrijski dizajn, žigove, oznake u prometu, komercijalna imena i oznake, zaštitu prava od nelojalne konkurencije, *i sva druga prava koja su rezultat intelektualnog napora u industrijskom, naučnom, književnom ili umetničkom domenu.*

Istorijat i tradicija države u oblasti intelektualne svojine

Konvencionalna obaveza zemalja članica *Pariske unije za zaštitu industrijske svojine* (Jugoslavija je bila jedna od 11 zemalja osnivača ove Unije 1883. godine), bila je

ustanovljenje nacionalnih zavoda za zaštitu industrijske svojine pri organima državne uprave zemalja članica. S tim u skladu, ali dosta kasnije, tačnije novembra 1920. godine, osnovan je prvi jugoslovenski *Ured za patente* (današnji Zavod za intelektualnu svojinu), koji je ažurirao klasična prava industrijske svojine a od 1981. godine uključio i geografske oznake porekla.

Lex specialis zakoni o pravima intelektualne svojine datiraju iz prvih decenija XX. veka i od tada nema pravnih praznina u zakonskoj regulativi ovog segmenta prava. Tako je na primer, prvi Zakon o autorskom pravu u bivšoj Jugoslaviji donet 1929. godine (Kraljevina Jugoslavija) koja je potom 17. juna 1930. godine, potpisala i ratifikovala *Bernsku konvenciju o zaštiti književnih i umetničkih dela*, koja predstavlja sa svim svojim kasnijim izmenama i dopunama, «abecedu» autorskog prava u globalnim, svetskim razmerama. Od tog perioda do danas, samo u oblasti autorskog i srodnih prava, doneto je šest zakona o zaštiti autorskog i srodnih prava, a zakon koji je na snazi, *Zakon o autorskom i srodnim pravima* (dalje: ZASP) iz 1998. godine, donet je pod okriljem Saveznog zavoda za intelektualnu svojinu, koji je reorganizacijom savezne uprave 1994. godine, dobio u svoju nadležnost pored klasičnih prava industrijske svojine i autorsko i srodna prava.

Kada dalje govorimo o statusu i organizacionoj shemi prava intelektualne svojine (posebno ilustrativan primer autorskog prava) u svetu, i pri tome mislimo na državno ustrojstvo i rad organa uprave, u svetu su ova prava uvek locirana na federalnom nivou i jednako važe na celoj suverenoj teritoriji jedne države. Dalja lokacija ove materije jeste u resornim ministarstvima, u nekim zemljama ministarstva kulture (autorsko i srodna prava), ministarstva nauke, ministarstva trgovine, i sl. potom pri resornim ministarstvima specijalizovane ustanove – zavodi (čest model je uključenje autorskog i srodnih prava u sistem zavoda koji su ranije ažurirali samo prava industrijske svojine), što je bio slučaj kod nas (Zavod za intelektualnu svojinu osnovan je kao *Ured za patente*). Samostalni status ogranka prava intelektualne svojine koje dobija sve više na svojoj aktuelnosti - autorskog i srodnih prava, postoji u veoma malom broju država u svetu koje zbog svoje kulturne politike, ekonomskog blagostanja i broja autora i dela u opticaju mogu sebi da dozvole ovu vrstu «kulturne autonomije» (npr. Ured za autorsko pravo pri Kongresnoj biblioteci vlade S.A.D. u Washington D.C, gde se status autora ne smatra garantovanim momentom nastanka dela). Naime, u ovoj zemlji autor odnosno nosilac autorskog i srodnih prava putem obavezne registracije dela, od države dobija status autora.

Reorganizacija organa uprave

U svom radu Zavod se od 1995. godine, a posebno na osnovu ZASPA iz 1998. godine, bavio i materijom autorskog i srodnih prava, sa aspekta nadležnosti koje mu je zakon odredio kao jedinom nadležnom saveznom organu za donošenje, primenu i sprovođenje propisa *lex specialis* iz ove oblasti, kao i legitimaciju za vršenjem nadzora nad radom registrovanih kolektivnih organizacija, kojima isti organ izdaje dozvole za rad u vidu rešenja. Isti zakon, Zavodu je dodelio i nadležnost u vođenju postupka prijave za potrebe evidentiranja i deponovanja autorskih dela i predmeta srodnih prava, kao fakultativne opcije kojom autor, odnosno nosilac prava na potvrdi stiče oborivu pretpostavku na okolnost autorstva na deponovanom delu odnosno predmetu srodnog prava. Ovaj postupak vodi se na osnovu podzakonskog akta *Uredbe o evidenciji autorskih dela i predmeta srodnih prava*”, iz 1999. godine.

Pored autorskog i srodnih prava, sektorski je podeljena nadležnost u formalno ostvarivim pravima industrijske svojine (prijava – isprava o pravima kroz upravni postupak za priznanje prava), i to: znakova razlikovanja, modela, uzoraka, dizajna, geografskih oznaka porekla, topografije integriranih kola i naravno patenata, kao i normativnog uređenja kroz *lex specialis* zakone navedenih oblasti..

Problemi u ostvarivanju prava intelektualne svojine

Ovom prilikom izdvojila bih sledeće probleme kada govorimo o stanju prava intelektualne svojine u Srbiji i Crnoj Gori:

- nedostatak javne svesti po pitanju samih tih prava;
- problem sprovođenja odnosno primene zakona koji su savezni a svi instrumenti neposredne primene i kontrole nalaze se na nivou republika članica državne zajednice Srbije i Crne Gore;
- veoma spori i samim tim skupi sudskim postupci koji zahtevaju dugotrajne i iscrpljujuće napore da se prikupe opredeljujući dokazi za donošenje presude u postupcima povrede a negde i ostvarivanje (autorsko) prava;
- stvaranje specijalizovanih sudova ili specijalizovanih sudskih veća koja bi se isključivo bavila problematikom prava intelektualne svojine uopšte (primer patentni sud u Velikoj Britaniji);
- veoma mali broj specijalizovanih i uopšte veštaka iz ove oblasti, kao i legitimisanih ustanova koje bi mogle biti pozvane da veštače (član 252. st.3. važećeg ZPPa);
- činjenica da na ovim prostorima nije zaživela ideja iz zakonskog teksta koja se odnosi na formiranje stalne arbitraže, i dr.

Takođe su locirani i problemi u domenu dosadašnjeg rada registrovanih kolektivnih organizacija u segmentima autorskog i srodnih prava, koje organizacije imaju monopolski status u ostvarivanju prava svojih članova, neprofitnog su karaktera, ali se u pravnom prometu pojavljuju u nizu veoma složenih odnosa sa korisnicima repertoara koga predstavljaju:

- nedostatak javne svesti ali i edukacije korisnika o obavezi plaćanja autorske naknade za sve oblike korišćenja autorskih dela i predmeta srodnih prava koja predstavljaju tzv. «*zaštićeni repertoar*» jedne kolektivne organizacije;
- pitanje međunarodno prihvaćenog monopolskog statusa i ustrojstva rada kolektivnih organizacija (na teritoriji jedne zemlje samo jedna organizacija u okviru jedne specijalizacije);
- s tim u skladu, tumačenje zakona i ideje «*apsolutne većine*» osnivača kolektivne organizacije;
- činjenica da kod osnivanja ovih organizacija u konsultaciji *Zakona o preduzećima*, na koga upućuju odredbe ZASPA, ne postoji svojinski oblik preduzeća koji odgovara obliku neprofitnih kolektivnih organizacija, već se pri osnivanju pribegava formi poslovnih udruženja sa neprofitnim karakterom, koje predstavlja krajnje diskutabilno rešenje, imajući u vidu osnovni smisao osnivanja poslovnih udruženja, i dr.

Formiranje profilisane i dugoročne kulturne politike od strane ustanova kulture, zadužbina, ministarstava, regionalnih asocijacija za ostvarivanje kulturne saradnje i drugih relevantnih subjekata

Sa aspekta artikulacije značaja prava intelektualne svojine - posebno autorskog i srodnih prava u domenu kulturne politike jednog društva i pitanja postojanja iste kao odraza zrelosti i demokratičnosti jednog društva, postavljaju se takođe određena pitanja i dileme.

Čitav niz rešenja kao i svest o nemogućnosti apsolutnog «preslikavanja modela», nametnula su se po održavanju seminara «*Modeli zaštite autorskog prava na polju književnosti*» održanog u Beogradu, oktobra 2001.godine. Na ovoj kreativnoj radionici, stručnjaci visokorazvijenih zemalja severne Evrope približili su svoje modele i rešenja iz oblasti književnosti i izdavaštva (standardni izdavački ugovor, ekskluzivna prava izdavača, sekundarna prava izdavača, kolektivno ostvarivanje ovih prava, zamke i zahtevi digitalnih tehnologija u prezentaciji autorskih dela i predmeta srodnih prava, kulturna politika države u obaveznom otkupu knjiga domaćih autora u preciziranom tiražu i dr.).

Istom prilikom gosti iz Norveške prezentovali su kako se država odnosno resorni organ uprave – Ministarstvo sporta, crkava i vera, odnosi prema nosiocima prava intelektualne svojine, stimuliše domaćeg stvaraoča i čini izvesnim u socijalnom smislu status ove stvaralačke kategorije u društvu, putem obezbeđivanja obaveznog otkupa određenog tiraža dela literature domaćih stvaralaca, socijalnom i zdravstvenom zaštitom, penzionim fonodvima i osiguranjem.

Dileme koje se nameću pred svako društvo u tranziciji ka demokratskim institucijama u kulturi

Između ostalih dileme su sledeće:

- potreba da se brani kulturna raznovrsnost, diverzitet, sloboda govora i ekspresija na maternjem jeziku, neometano kreativno izražavanje, koje su ugroženi u svetlu ekonomske globalizacije, dominacije tržišnih snaga, monopolizacije i komercijalizma;
- upravljanje pravima intelektualne svojine ne sme se smatrati kao isključivo pitanje građanskog zakona, već ga treba smatrati pitanjem koje spada u domen javnih regulativa, kao instrument kulturne politike;
- sistem kolektivnih organizacija i upravljanja je bez svake sumnje od vitalnog značaja za kontrolu primene prava, ali su one sa druge strane sklone birokratizaciji i autističnom pristupu celom sistemu zaštite autorskog i srodnih prava;
- primena digitalne tehnologije i informacionih mreža u svim domenima kreativnog rada dovela je do potrebe da se izvrši bitna revizija onih prava intelektualne svojine u kojima imaju najveći uticaj i dr.

I dok je mogućnost pristupa informacijama, stvaralaštvu i umetnosti izuzetno porasla, isto tako su porasle mogućnosti za piratstvom, ilegalnom eksploatacijom i trgovinom, kopiranjem tuđih poznatih brendova, ili polulegalnom trgovinom originalima. Stoga je i zaštita prava u oblasti prava intelektualne svojine pitanje izuzetno delikatne prirode, dok se sa druge strane, stvaranju novih modela za pojedince, stvara i bolji uvid u konkretan milje okruženja u kome se ovaj napor odvija.

Sve u svemu, bavljenje pravima intelektualne svojine u buduće podrazumeva jedan multidisciplinarni pristup!

Prava intelektualne svojine

- *AUTORSKO I SRODNA PRAVA* – originalne duhovne tvorevine iz oblasti nauke, književnosti i umetnosti. Srodna prava jesu prava interpretatora, organizacija za prenoše, proizvođača fonograma, videograma, baza podataka, (u predlogu novog ZASPA i novo srodno pravo prvog izdavača slobodnog dela).
- *PATENTI* – nova tehnička rešenja - pronalasci koji predstavljaju rezultat stvaralačkog rada i koji mogu biti industrijski primenljivi (određen stepen inventivnog nivo, svetska novost).
- *indusi INDUSTRIJSKI DIZAJN*- trodimenzionalni spoljni oblik predmeta (model) i dvodimenzionalna šara (dizajn).
- *ZNACI RAZLIKOVANJA* - oznake u prometu roba i usluga, komercijalni nazivi i oznake, logo, nazivi proizvoda jedinstvenog geografskog područja (koji podrazumeva geografsko ime zemlje, regiona ili lokaliteta koji služe da označe proizvod koji odande potiče, i čiji su kvalitet i karakteristike isključivo ili bitno prouzrokovane geografskom okolinom uključujući prirodne i ljudske faktore).
- *TOPOGRAFIJA INTEGRISANIH KOLA*- zaštita elektronskih mikro-čipova, u smislu proizvoda ili elemenata za ostvarivanje određene elektronske funkcije, odnosno rasporeda-dizajna (topografija) u smislu trodimenzionalnog rešenja koji je pripremljen za proizvodnju integrisanih kola.
- *ZAŠTITA NOVIH BILJNIH SORTI* – u smislu prava na zaštitu od strane odgajivača (lica koje je odgajilo, razvilo ili otkrilo neku biljnu sortu) određene biljne sorte (grupe biljaka u okviru jedinstvene taksonomske kategorije najnižeg poznatog reda).
- *NELOJALNA KONKURENCIJA* - prevarne činidbe protiv interesa konkurencije na tržištu, podražavanje konkurencije sa ciljem dovodenja u zabludu korisnika.

Nadležni organi u ažuriranju prava intelektualne svojine

Zavod za intelektualnu svojinu pri Ministarstvu za unutrašnje ekonomske odnose SCG- u svojoj nadležnosti ima formulaciju i primenu IPR zakona, izdavanje isprava o pravima industrijske svojine, potvrda o evidentiranim i deponovanim autorskim delima i predmetima srodnih prava kao i rešenja o izdavanju, produženju i ukidanju dozvola za rad kolektivnih organizacija za ostvarivanje autorskog i srodnih prava u Srbiji i Crnoj Gori.

Carinski organi -

Direktna primena Madridskog sporazuma iz 2000, i glave *VI. MERE ZA ZAŠTITU PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE NA GRANICI*, novog Carinskog zakona Srbije (na snazi od 01.01.2004.godine).

Ministarstvo kulture, medija i informisanja Srbije i Ministarstvo kulture Crne Gore – u čijom je prinadležnosti donošenje novog Zakona o kinematografiji i novog Zakona o zaštiti optičkih diskova .

Ministarstvo unutrašnjih poslova -

Specijalizovane jedinice za borbu protiv privrednog kriminala – piratska autorska dela i predmeti srodnih prava i krivotvorene robne marke u prometu.

Javni tužilac -

Mogućnost podnošenja anonimne ili imenovane prijave za krivično delo (krivična prijava).

Ovlašćeni sudov i (okružni i trgovinski)-

Potreba za specijalizovanim većima, odnosno njihovom daljom specijalizacijom ili formiranje specijalizovanog suda za pitanja intelektualne svojine (model postoji u respektabilnom broju evropskih zemalja).

Savezni tržišni inspektorat- čiji poslovi su ustanovljenjem državne zajednice Srbije i Crne Gore prešli na *Ministarstvo trgovine, turizma i usluga Srbije*, odnosno Crne Gore, koje treba da oformi tim koji će se baviti inspekcijskim nadzorom u domenu piratstva autorskih dela i krivotvorenja oznaka roba i usluga u prometu (žig).

Republička nadležnost

1. *Zakon o kinematografiji Republike Srbije* («Službeni glasnik RS», brj: 46/91), koji je u fazi izrade predloga zakona o izmenama i dopunama postojećeg zakonskog teksta, i u nadležnosti je Ministarstva kulture Srbije.
2. Odluka o obrazovanju komisije za borbu protiv piraterije («Službeni glasnik RS», br: 91/02), kojom se formira imenovana komisija za potrebe predlaganja mera u borbi protiv piratstva, iniciranje i usklađivanje zakonske i podzakonske regulative u oblasti prava intelektualne svojine, predlaganje mera za unapređenje međuresorske saradnje nadležnih organa i praćenje izvršenja predloženih mera.
3. Izrada zakonskog teksta *Zakona o zaštiti optičkih diskova*.

Nadležnost državne zajednice Srbije i Crne Gore

Potpisivanje i ratifikacija međunarodnih ugovora i konvencija u oblasti prava intelektualne svojine uvek je bilo u nadležnosti federalne uprave. Priznati kontinuitet Srbiji i Crnoj Gori podrazumeva nasleđe sledećih potpisanih međunarodno-obavezujućih propisa iz domena prava intelektualne svojine:

- Konvencija o ustanovljenju Svetske organizacije za intelektualnu svojinu- Convention Establishing of the World Intellectual Property Organization (1967) (članstvo od 01.10. 1973)
- Pariska konvenciju za zaštitu prava industrijske svojine - Paris Convention for the Protection of Industrial Property (1883) (članstvo od 26.02.1921)
- Bernska konvencija o zaštiti književnih i literarnih dela - Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (1886) (članstvo od 17.06. 1930)

- Madridski aranžman o međunarodnoj registraciji žigova - Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks (1891) (članstvo od 26.02.1921)
- Madridski protokol- Protocol relating to the Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks (članstvo od 19.02.1997)
- Ugovor o saradnji u oblasti patenata - Patent Cooperation Treaty (1970) (članstvo od 01.02.1997)
- Haški aranžman vezan za deponovanje industrijskog dizajna - Hague Agreement Concerning the International Deposit of Industrial Designs (1925) (članstvo od 30.12.1993)
- Svetska konvencija o autorskom pravu - Universal Copyright Convention (1952) (članstvo od 1966)
- Ničanski sporazum o međunarodnoj klasifikaciji roba i usluga za potrebe registrovanja žigova - Nice Agreement Concerning the International Classification of Goods and Services for the Purposes of the Registration of Marks (1957) (članstvo od 30.08.1966)
- Lokarnski aranžman o ustanovljenju međunarodne klasifikacije industrijskog dizajna - Locarno Agreement Establishing an International Classification for Industrial Designs (1968) (članstvo od 16.10.1973)
- Konvencija o distribuciji programa posredstvom satelita - Convention Relating to the Distribution of Programme-Carrying Signals Transmitted by Satellite (1974) (članstvo od 25.08.1979)
- Budimpeštanski ugovor vezan za međunarodno priznavanje depozita mikroorganizama radi postupka patentiranja - Budapest Treaty on the International Recognition of the Deposit of Microorganisms for the Purposes of Patent Procedure (1977) (članstvo od 25.02.1994)
- Ugovor o žigovima - Trademark Law Treaty (1994) (članstvo od 15.09.1998)
- Lisabonski aranžman o zaštiti oznaka porekla i njihove međunarodne registracije - Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration (1958) (članstvo od 01.06.1999)
- Madridski aranžman vezan za predstavljanje lažnih i prevarnih oznaka porekla roba - Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive Indications of Source on Goods (1891) (članstvo od 18.05.2000)
- Najrobijski ugovor o zaštiti olimpijskog simbola - Nairobi Treaty on the Protection of the Olympic Symbol (1981) (članstvo od 18.03.2000)

- Ugovor o zaštiti integrisanih kola posredstvom prava intelektualne svojine - Treaty on Intellectual Property in Respect of Integrated Circuits (1989) .

Krajem 2002.godine doneta su u jednom paketu i četiri zakona o potvrđivanju međunarodnih propisa iz domena autorskog i srodnih prava:

- *Rimske konvencije* – “Međunarodne konvencije za zaštitu umetnika izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju” (1961)
- *Ženevske konvencije* - “Konvencije o zaštiti proizvođača fonograma od nedozvoljenog umnožavanja njihovih fonograma” (1971),
- *Ugovora WIPO WCT* (ugovor o autorskom pravu)
- *WIPO WPPT* (Ugovor o interpretacijama i fonogramima), koji su svi usvojeni u saveznom parlamentu 16.12.2002.godine.

Instrumenti ratifikacije poslednja dva ugovora, deponovani su Generalnom Direktoratu WIPOa, 20.03.2003.godine, na koji način je SCG izvršila integrisanje u međunarodnu zajednicu u ovom segmentu prava intelektualne svojine.

Zaštita od (zlo)upotrebe informacionih tehnologija

Zakon o autorskom i srodnim pravima iz 1998.godine, locira i precizira mesto softvera i baza podataka.

Naime, predvođena je članom 2. ovog teksta da se računarski programi smatraju autorskim delima i imaju autorskopravnu zaštitu momentom svog nastanka, bez bilo kakvih formalnosti u svom izvornom, objektnom i izvršnom kodu.

Član 5. zakona, artikuliše pravo na autorskopravnu zaštitu i zbirkama koje predstavljaju baze podataka, a danas se u svetu status autorskog dela odnosno predmeta srodnopravne zaštite daje i tzv. neoriginalnim bazama podataka, koje su ukomponovane na originalan način (telefonski imenik, lični oglasi i sl.).

ZASP iz 1998.godine, jeste bio prvi nacionalni zakon u svetu koji je zaštitu proizvođača baze podataka artikulisao kao srodno pravo, odnosno uveo u skladu sa odredbama sporazuma TRIPS odnosno članom 10. ovog sporazuma.

Zakon dalje tretira, sa posebnom pažnjom, slučajeve suspenzije isključivih prava i prava na naknadu i u članu 42. uvodi modalitet korišćenja računarskog programa za «lične, odnosno kućne potrebe», bez obaveze plaćanja autorske nakande i bez prethodne dozvole autora programa odnosno nosioca autorskih prava, naravno pod određenim kumulativnim uslovima.

Zakonodavac dalje tretira slučajeve ugovora o narudžbini autorskih dela odnosno autorskog dela nastalog u radnom odnosu, gde se sa posebnom pažnjom i preciznošću tretiraju nastali i izrađeni računarski programi. Naime, kod ugovora o narudžbini dela, ako ugovorom nije drugačije određeno, naručilac stiče sva prava materijalnog iskorišćavanja na

delu (programu), odnosno ako je autorsko delo nastalo u radnom odnosu, računarski program, nosilac isključivih imovinskih prava na tom delu jeste poslodavac.

Vezano za trajanje prava, računarski program kao autorsko delo traje 50 godina *post mortem* autora (poslednjeg koautora), dok pravo proizvođača baze podataka kao srodnog prava traje 15 godina od dana nastanka iste, sa mogućnošću produženja ovog roka za još 15 godina, pod zakonom predviđenim uslovima iz čl. 138.

Svakodnevni dokazi (NE) primene propisa

1. *Piratska roba (povreda autorstva)* je roba čije su kopije načinjene bez pristanka nosioca prava ili ovlašćene osobe od strane nosioca prava u zemlji nastanka dela ili proizvodnje ostvarene na osnovu dela, a koje su sačinjene direktno ili indirektno na način da iste kopije predstavljaju povredu autorskog ili srodnih prava u zemlji realizacije odnosno uvoza robe. Savremenici smo doskorašnjeg trenda postojanja piratskih softverskih programa i paketa, *DIVIX* verzija filmskih hitova, rada nelagalnih video i *CD* klubova, piratizovanih trajnih nosača muzičkih zapisa na uličnim tezgama ili kataloškim putem....
2. *Krivotvorena roba (povreda žiga)* podrazumeva svaku robu uključujući i njenu ambalažu, koja nosi oznaku žiga bez autorizacije, a koji je identičan žigu registrovanom za date robe, ili koji nije distinktivan u svojim bitnim aspektima u odnosu na žig koji povređuje pravo nosioca prava na žig, po zakonu zemlje uvoznika robe. Savremenici smo poplave lažnih i prevarnih brendova na našem tržištu koji kvalitetom i cenom jasno odstupaju od mogućeg originala (*Lewis, Barberies* i dr.)

Kaznene odredbe (krivična dela, privredni prestupi, prekršaji)

U skladu sa tumačenjem Ustavne povelje SCG, kaznene odredbe iz svih federalnih propisa o intelektualnoj svojini biće dislocirane u Krivični zakon Srbije odnosno Crne Gore. (KZ Srbije pretrpeo je dve izmene vezane za prava intelektualne svojine u 2003. godini, u cilju pojačanja mera vezanih za oduzimanje, priteženje i prikupljanje dokaza u slučajevima povrede prava intelektualne svojine).

Zaključak

Trenutno je u pripremi (završnoj fazi) set novih zakona iz oblasti prava intelektualne svojine, koji predstavljaju dalju harmonizaciju sa sporazumom *TRIPS* – pristup Srbije i Crne Gore *S.T.O.* i *Direktivama EU*- u članjenje u EU. Ovaj važan zadatak u ireverzibilnom procesu harmonizacije i integracije Srbije i Crne Gore u međunarodnu zajednicu, treba prvenstveno, pored *sine qua non* harmonizacije teksta propisa, da donese bolje rezultate na polju primene propisa. Isto posebno važi imajući u vidu okolnost da su propisi i ranije postojali ali da se od strane nadležnih organa i institucija isti nisu literarno i dosledno sprovodili u zadovoljavajućoj meri.

Kada je kurativa u pitanju, rad nezavisnog, specijalizovanog odnosno kvalifikovanog sudstva, jedini je smisao i branik prava intelektualne svojine.

Uloga sudskih veštaka iz oblasti intelektualne svojine takođe je od vitalnog značaja, imajući u vidu skroman broj raspoloživih veštaka, čitav niz nepokrivenih oblasti za potrebe veštačenja, kao i činjenicu da se prava intelektualne svojine u svetu smatraju aktivom i delom kapitala jednog pravnog lica kao i bitne determinante u određivanju vrednosti jednog poslovnog imena (*good will*) i vrednosti brenda na tržištu. Stoga je veoma delikatno pitanje veštačenja u ovim sporovima u cilju utvrđivanja postojanja prava intelektualne svojine, postojanja povrede ovih prava, njegove materijalne komponente (stvarna šteta i izmakla dobit) kao i pitanje povrede moralnog prava (kod autorskog prava) koje je izuzetno delikatno i na oceni je nadležnog sudskog veća imenovanog u datoj parnici.

REZIME:

Kod prava intelektualne svojine fundamentalno je lociranje njenog mesta i značaja u svakoj državnoj zajednici. Intelektualnu svojinu čini skup prava koja se odnose na književna, umetnička i naučna dela, interpretacije umetnika izvođača, prava organizacija za prenos, pronalaskes kao rezultat inventivnog napora, naučna otkrića, industrijski dizajn, žigove, oznake u prometu, komercijalna imena i oznake, zaštitu prava od nelojalne konkurencije, *i sva druga prava koja su rezultat intelektualnog napora u industrijskom, naučnom, književnom ili umetničkom domenu*. U fazi usvajanja je set novih zakona iz oblasti intelektualne svojine, kao dalja harmonizacija sa sporazumom *TRIPS* – pristup u *S.T.O.* i *Direktivama EU*. Uloga sudskih veštaka iz ove oblasti sve je veća, imajući u vidu skroman broj raspoloživih veštaka, nepokrivene oblasti za potrebe veštačenja, i činjenicu da se prava intelektualne svojine u svetu smatraju delom kapitala pravnog lica i determinantama u određivanju vrednosti njegovog poslovnog imena (*good will*) i vrednosti brenda na slobodnom tržištu.

KLJUČNE REČI:

- **AUTORSKO I SRODNA PRAVA** – originalne duhovne tvorevine iz oblasti nauke, književnosti i umetnosti. Srodna prava jesu prava interpretatora, organizacija za prenos, proizvođača fonograma, videograma, baza podataka (u predlogu novog ZASPA i novo srodno pravo prvog izdavača slobodnog dela).
- **PATENTI** – nova tehnička rešenja - pronalasci koji predstavljaju rezultat stvaralačkog rada i koji mogu biti industrijski primenljivi .
- **indusi INDUSTRIJSKI DIZAJN**- trodimenzionalni spoljni oblik predmeta (model) i dvodimenzionalna šara (dizajn).
- **ZNACI RAZLIKOVANJA** - oznake u prometu roba i usluga, komercijalni nazivi i oznake, logo, nazivi proizvoda jedinstvenog geografskog područja .
- **TOPOGRAFIJA INTEGRISANIH KOLA**- zaštita elektronskih mikro-čipova, u smislu proizvoda ili elemenata za ostvarivanje određene elektronske funkcije, odnosno rasporeda-dizajna (topografija) u smislu trodimenzionalnog rešenja koji je pripremljen za proizvodnju integrisanih kola.
- **ZAŠTITA NOVIH BILJNIH SORTI** – u smislu prava na zaštitu od strane odgajivača (lica koje je odgajilo, razvilo ili otkrilo neku biljnu sortu) određene biljne sorte (grupe biljaka u okviru jedinstvene taksonomske kategorije najnižeg poznatog reda).

- *NELOJALNA KONKURENCIJA* - prevarne činidbe protiv interesa konkurencije na tržištu, podražavanje konkurencije sa ciljem dovođenja u zabludu korisnika.

Literatura:

Napomena: S obzirom na temu rada kao i organizaciju u kojoj je autor zaposlen, ovaj popis pre svega ima za cilj da uputi na aktuelne web sajtove na kojima se zainteresovani mogu bliže upoznati sa temom.

1. www.yupat.sv.gov.yu - Veb stranica Zavoda za intelektualnu svojinu, Beograd, Zmaj Jovina 21
2. www.wipo.int- Veb stranica Svetske organizacije za intelektualnu svojinu, WIPO, 34, chemin des Colombettes, Ženeva, Švajcarska
3. prof. dr Vesna Besarović i Blagota Žarković »Međunarodni ugovori – intelektualna svojina«, izdavač «Dosije», Beograd, 1998.godina

CONCLUSIONS:

Fundamental point regarding the intellectual property rights in general, is its location and issue of importance in every community Intellectual property rights are scope of rights regarding literary, artistic and scientific works, performances, rights of broadcasting organizations, inventions as the result of creators efforts, scientific discoveries, industrial designs, trademarks, commercial names and brands, protection against the unfair competition, and other rights as the result of ones intellectual efforts in industrial, scientific, literary or artistic domain. Temporarily, we are adopting the set of new laws in the scope of intellectual property, as the further harmonization with TRIPS agreement – accession to W.T.O. and EU Directives. The role of court interpreters in this field is increasing, having in mind lack of court interpreters in this field, modest covering of named topics, and fact that intellectual property rights are part of legal entities investments and determination point to the value of their bussiness name (*good will*) and brand value in the free market.